

ИВАН ВАЗОВ - „НЕМИЛИ-НЕДРАГИ“

ТЕРОИЧНОТО И КОМИЧНОТО В ОБРАЗА НА МАКЕДОНСКИ

В повестта „Немили-недраги“ Иван Вазов разкрива сложната човешка и националноисторическа съдба на „един нов и гладен пролетариат, съставен от подвизи, дрипи и слава“. Надарен с изключително умение да вниква в човешката душа, талантливият творец изгражда цялостни характери - носители и на човешки обикновеното, и на възвишеното. Вълнуващо и убедително авторът подчертава противоречието между светлите идеали на хъшовете и грубия, мизерен живот, който те водят.

Всеки един от героите в повестта има свое особено, неповторимо обаяние. Пленителен е както идеализираният образ на стария знаменосец Странджата — носител на най-благородните черти на хъша, така и образът на склонния към авантюри, изпълнен с противоречия Македонски. Този герой съчетава в характера си приключенска дързост и личен героизъм. Комичното и героичното у него се проявяват при различни обстоятелства. Безстрашен, съобразителен, готов на саможертва в името на революционния идеал, Македонски има и негативни черти в характера си, което прави образа му земен и истински пълнокръвен.

Смесицата от героично и комично се долавя още в портретната характеристика на Македонски. „Висок мъж, ... с дълги сиви мустаци“, той внушава уважение, излъчва сила. „Лукавите, дръзки очи“ обаче красноречиво говорят за склонност към авантюри. Другарите му знаят, че е бил войвода на хайдушка чета в Македония и се възхищават от него. Събрани в кръчмата на Странджата, всички с интерес слушат разказа на Македонски за подвизи и боеве. Най-младият сред хъшовете, Бръчков, „с любопитство и внимание“ жадно лови всяка дума на разказвача. Македонски има особено влияние върху Бръчков, защото носи твърдостта на непоколебим борец. Не изгубва обаянието си, дори когато без стеснение обира в игра на карти младия си другар до последната пара. „Увереният, насмешлив, лукав поглед“ на Македонски излъчва жизненост и сила. „Безгрижността към живота“, стремежът към приключения се преплитат с жаждата за подвизи и слава. Тази жажда се разпалва у героя, когато е на сцената в ролята на Желю хайдутина от пиесата „Изгубена Станка“. Македонски е в стихията си. „Хайдушкият инстинкт“ оживява у него. Той забравя, че е в театър. С мислите и действията си се пренася в Стара планина, във вихъра на боя.

При други обстоятелства героят сякаш се преобразява. Влиза в дома на Владиков, разпорежда се като „законен“ стопанин в него. Очите му нахално „светят и пушат искри“. Независимо от това, когато Владиков напомня за революционния му дълг, Македонски разпалено и твърдо заявява, че „бяга от глада, но не бяга от смъртта“. Същата нощ взема всичките дрехи на другаря си, който му е дал подслон. Извършва това без колебание, като намира извинителен мотив за действията си. Вазов правдиво разкрива комичното у хъша, който „псува безбожните крадци“ и изразява съчувствие към пострадалия от „злосторника“ Владиков. Разгорещено заплашва, че ще „изпие кръвта“ на злодейците, а половин час след това спокойно, без угризения, продава взетите дрехи. Сякаш не е един и същ човек. Всичко изглежда „разумно“ и не буди подозрения.

На събранието, когато се избира пратеник при Левски, отново се изявява героят Македонски - смел, решителен, готов на саможертва. Макар че изпитва неуважение към учените, той се отнася със загриженост към Бръчков. Добре знае, че младият и неопитен хъш може да загине или попадне в ръцете на врага. Ръководен едновременно и от желание да спаси другаря си, и от жажда за приключения, както и от искрен патриотизъм, Македонски предлага себе си за трудната мисия да осъществи връзка с Левски. Настоява, че той „има право да иде, а не Бръчков“. Искането му е категорично и убедително обосновано. Речта, която произнася на събранието, не търпи възражения.

Избран единодушно за „опасната и славна мисия“, Македонски я изпълнява достойно. Рисувайки живота си, минава Дунава, сложил тясна дъска „на двата бряга на бездната“. Проявява изключителна съобразителност и смелост. Знае, че „една никаква случайност, едно малко кривнуване може да го провали“. С ясно съзнание за опасността, на която е изложен, героят неволно вдига ръка и се прекръства. Този жест на човек, който никога не се е кръстил, е едновременно трогателен и предизвикващ усмивка. Преминал благополучно Дунава, Македонски е развълнуван от „необясними чувства“. Очакват го „премеждия, опасности и ненадейности“ и той бърза към тях. Подтикван е от любовта към отечеството и от склонността към рискове и приключения.

След като изпълнява успешно мисията, хъшът разказва на другарите си за „своите митарства“. У него надделява желанието да се похвали. Говори, преувеличава фактите, за да предизвика общото удивление. От друга страна, разказът му за преодолените трудности е самоироничен, което показва, че изпълнението на опасната задача за Македонски е съвсем обикновена работа.

Македонски доказва своята жертвоготовност и в боя при Гредетин. Сражава се смело, без да жали сили, „с кървави очи и цял обагрен в чужда и своя кръв“. Неговият подвиг и подвигът на другарите му дават основание на Вазов да възкликне с гордост: „...българите умиха лицето си. Героизмът им гръмна навсякъде и запуши устата на клеветата.“ Хъшовете с готовност отдават живота си за родината. Единствен Македонски остава жив. Незаслужена е съдбата му след Освобождението. Дясната му ръка изсъхва. Заздравяват единадесетте рани, но не зараства раната в душата му, нанесена от следосвобожденската действителност у нас. Писателят-хуманист говори с болка и съчувствие за някогашния хъш и с протест срещу новите управници. Нерадостна е участта на „тоя герой от Гредетин“, който мете канцеларията и „малодушно трепери пред гласа на грубия писар...“

Болката и протестът в душата на Вазов контрастират с добронамерения хумор и извинителна ирония, с които е пронизан разказът му за някогашния дързък и лукав Македонски. Причината за страшната съдба на героя се крие в трагичния сблъсък на две епохи. Новата действителност няма нищо общо със светлите възрожденски идеали. Забравени са героите, забравени са подвизите им. Вазов успява да възкреси спомена за тях, като изгражда вълнуващи образи в своята повест „Немили-недраги“.

„Народен човек“, носител на героичното и комичното като две страни на човешкия характер, Македонски е пленителен както със своя буен нрав, така и с безкрайната си любов и преданост към България.